

Iwona Pawlas

Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach
Wydział Ekonomii
Katedra Międzynarodowych Stosunków Ekonomicznych
iwona.pawlas@ue.katowice.pl

POWIĄZANIA GOSPODARCZE MIĘDZY POLSKĄ I WIELKĄ BRYTANIĄ W KONTEKŚCIE BREXITU

Streszczenie: Wielka Brytania to jeden z najważniejszych partnerów gospodarczych Polski. Akcesja Polski do Unii Europejskiej pozytywnie zmieniła warunki prowadzenia polsko-brytyjskiej wymiany handlowej, co przełożyło się na intensyfikację wzajemnych obrotów towarowych i usługowych, a także wpłynęła na wzrost transferu kapitału w formie ZIB z Wielkiej Brytanii do Polski. Innym istotnym skutkiem integracji Polski z UE był napływ polskich emigrantów do Wielkiej Brytanii. Decyzja brytyjskiego społeczeństwa o wystąpieniu ze struktur UE, podjęta w referendum w czerwcu 2016 r., skłania do przeprowadzenia badań nad powiązaniem gospodarczymi między Polską i Wielką Brytanią – ich stanem obecnym oraz zagrożeniami dla dalszego rozwoju w kontekście Brexitu. W artykule omówiono skrótkowo możliwe scenariusze wyjścia Wielkiej Brytanii z UE i ich implikacje dla Polski.

Słowa kluczowe: Polska, Wielka Brytania, współpraca gospodarcza, Brexit.

JEL Classification: F15, F02.

Wprowadzenie

Wielka Brytania przystąpiła do Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej w 1973 r., a od 1993 r. funkcjonuje w strukturach Unii Europejskiej. Członkostwo Wielkiej Brytanii w UE nie obejmuje jednak wszystkich wymiarów integracji: Wielka Brytania nie jest członkiem strefy euro, nie wchodzi w skład strefy Schengen; niejednokrotnie też opowiadała się za ograniczeniem unijnych polityk (np. Wspólnej Polityki Rolnej) i korzystała z wynegocjowanego rabatu składki członkowskiej do unijnego budżetu [Małuszyńska, Gruchman, 2005; McCormick, 2010]. Polska stała się członkiem Unii Europejskiej w 2004 r.

Obecnie Polska funkcjonuje w strefie Schengen i korzysta ze swobód obowiązujących na jednolitym rynku europejskim, nadal jednak nie jest włączona do strefy euro. Ważnym aspektem integracji Polski ze strukturami UE są korzyści związane z napływem unijnych funduszy: Polska jest największym beneficjentem netto unijnego budżetu [Pelkmans, 2006; Małuszyńska, 2009; Borowiec, 2011; Moussis, 2015].

Wynik referendum, które odbyło się w Wielkiej Brytanii w dniu 23 czerwca 2016 r., w którym Brytyjczycy opowiedzieli się za wystąpieniem ze struktur Unii Europejskiej, stwarza nowe wyzwania zarówno dla Wielkiej Brytanii, jak i dla Unii Europejskiej oraz pozostałych dwudziestu siedmiu Państw Członkowskich, w tym także dla Polski [Broniatowski, 2016; Frątczak 2016; www 2; www 5; www 7; www 8]. Na możliwe konsekwencje Brexitu dla dalszego rozwoju procesów integracyjnych w ramach Unii Europejskiej wskazuje m.in. W. Orłowski [www 12].

Celem artykułu jest przedstawienie powiązań gospodarczych między Polską i Wielką Brytanią w kontekście Brexitu. Analizie poddano w szczególności intensywność polsko-brytyjskiej wymiany towarowej i handlu usługami, a także wielkość transferu kapitału w formie ZIB z Wielkiej Brytanii do Polski. Dodatkowo zaprezentowano skalę czasowej emigracji z Polski do Wielkiej Brytanii.

1. Wielka Brytania jako partner handlowy Polski

Proces otwierania polskiej gospodarki powoduje coraz bardziej intensywne uczestnictwo kraju w handlu międzynarodowym, zarówno w wymianie towarów, jak i usług. Ważną konsekwencją akcesji Polski do Unii Europejskiej jest możliwość prowadzenia wymiany na jednolitym rynku europejskim bez barier celnych oraz równoważnych cłom, a także bez ograniczeń ilościowych, barier fizycznych, technicznych i fiskalnych związanych z przekraczaniem granicy [Miklaszewski i Molendowski, 2009; Borowiec, 2011]. Obecność Wielkiej Brytanii w strukturach UE oznacza zatem możliwość swobodnej sprzedaży polskich towarów na rynku brytyjskim oraz swobodnego zakupu towarów brytyjskich. W tabeli 1 przedstawiono wartość wymiany towarowej między Polską i Wielką Brytanią w latach 2007-2015. Polski eksport do Wielkiej Brytanii zwiększył się z 6 mld euro w 2007 r. do ponad 12,1 mld euro w 2015 r. W tym samym czasie import z Wielkiej Brytanii do Polski wzrósł z 3,75 mld euro do 4,8 mld euro. W całym badanym okresie Polska notowała dodatnie saldo w wymianie towarowej z Wielką Brytanią – nadwyżka ta była równa 2,3 mld euro w 2007 r. i stopniowo zwiększała się, by osiągnąć 7,3 mld euro w 2015 r.

Tabela 1. Wymiana towarowa Polska-Wielka Brytania (tys. EUR)

Rok	Polski eksport do Wielkiej Brytanii	Polski import z Wielkiej Brytanii	Saldo w handlu z Wielką Brytanią
2007	6050200	3746500	2303700
2008	6699900	4040400	2659500
2009	6300000	3177500	3122500
2010	7557694	3668745	3888949
2011	8805333	4006170	4799163
2012	9707537	3762973	5944564
2013	10078925	4109133	5969792
2014	10567388	4360452	6206936
2015	12102894	4799042	7303852

Źródło: GUS [2008, 2009, 2010, 2011a, 2012a, 2013a, 2014b, 2015a, 2016].

Tabela 2. Udział Wielkiej Brytanii w wymianie towarowej Polski (%)

Rok	Udział Wielkiej Brytanii w eksporcie Polski ogółem	Udział Wielkiej Brytanii w imporcie Polski ogółem	Udział Wielkiej Brytanii w eksporcie Polski do UE	Udział Wielkiej Brytanii w imporcie Polski z UE
2007	5,94	3,11	7,50	4,80
2008	5,76	2,84	7,41	4,58
2009	6,41	2,96	8,05	4,78
2010	6,28	2,73	7,93	4,59
2011	6,44	2,63	8,26	4,40
2012	6,77	2,44	8,90	4,25
2013	6,50	2,62	8,67	4,48
2014	6,37	2,59	8,23	4,38
2015	6,74	2,71	8,49	4,51

Źródło: Na podstawie danych GUS [2008, 2009, 2010, 2011a, 2012a, 2013a, 2014b, 2015a, 2016].

W tabeli 2 przedstawiono udział Wielkiej Brytanii w wymianie towarowej Polski. Jak wynika z zaprezentowanych danych, udział Wielkiej Brytanii w eksporcie Polski ogółem zwiększył się z 5,94% do 6,74%. W tym samym czasie jej udział w polskim eksporcie do UE wzrósł z 7,5% do 8,5%. Natomiast po stronie importu odnotowano stopniowy spadek udziału Wielkiej Brytanii zarówno w odniesieniu do globalnych powiązań handlowych Polski, jak i jej relacji z UE; udział Wielkiej Brytanii w polskim imporcie ogółem zmniejszył się z 3,11% do 2,7%, a jej udział w imporcie z UE spadł z 4,8% do 4,5% w okresie od 2007 do 2015 r.

Jedynie w 2009 r. odnotowano spadek polskiego eksportu na rynek brytyjski (o 6%), w pozostałych latach dynamika polskiego eksportu do Wielkiej Brytanii była dodatnia; największy przyrost zaobserwowano w latach 2010, 2011 i 2015 (odpowiednio o 20%, 16% i 14,5%). W przypadku polskiego importu z Wielkiej Brytanii ujemną dynamikę zaobserwowano w latach 2009 (o 21,4%)

i 2012 (o 6,1%). Największy przyrost importu z Wielkiej Brytanii nastąpił w 2010 r. (jednak wzrost o 15,5% nie zrównoważył ponad 20% spadku odnotowanego w poprzednim roku) – zob. tabela 3.

Tabela 3. Wymiana towarowa Polska-Wielka Brytania (rok poprzedni=100)

Rok	Dynamika polskiego eksportu do Wielkiej Brytanii	Dynamika polskiego importu z Wielkiej Brytanii
2008	110,7	107,8
2009	94,0	78,6
2010	120,0	115,5
2011	116,5	109,2
2012	110,2	93,9
2013	103,8	109,2
2014	104,8	106,1
2015	114,5	110,1

Źródło: Na podstawie danych GUS [2008, 2009, 2010, 2011a, 2012a, 2013a, 2014b, 2015a, 2016].

Obroty usługowe między Polską i Wielką Brytanią zaprezentowano w tabeli 4. W 2010 r. wartość usług dostarczonych do Wielkiej Brytanii była równa 1,6 mld euro, a wartość usług nabytych przez polskie podmioty w Wielkiej Brytanii to 1,66 mld euro; Polska odnotowała zatem deficyt na poziomie 60 mln euro. W kolejnym roku wartość usług nabytych w Wielkiej Brytanii wyraźnie zwiększyła się przy jednoczesnym spadku wartości usług dostarczonych na rynek brytyjskich, co spowodowało wzrost deficytu w polskim handlu usługami z Wielką Brytanią do ok. 137 mln euro. W kolejnych latach nastąpiło wyraźne zwiększenie aktywności polskich eksporterów usług na rynku brytyjskim, co skutkowało pojawieniem się nadwyżki w wymianie usług z Wielką Brytanią. W 2013 r. nadwyżka była jeszcze relatywnie niewielka (28 mln euro), z kolei w 2014 r. przekroczyła 192 mln euro, a rok później osiągnęła 240 mln euro.

Tabela 4. Wymiana usług między Polską i Wielką Brytanią (tys. EUR)

Rok	Usługi dostarczone do Wielkiej Brytanii	Usługi nabyte w Wielkiej Brytanii	Saldo w handlu usługami z Wielką Brytanią
2010	1597557	1658184	- 60626
2011	1587454	1724345	-136891
2012	b.d.	1962245	b.d.
2013	2081091	2052677	28414
2014	2342650	2149810	192840
2015	2840451	2599833	240618

Źródło: GUS [2011a, 2012a, 2013a, 2014b, 2015a, 2016].

Analiza powiązań handlowych między Polską i Wielką Brytanią wskazuje na stopniowy wzrost znaczenia rynku brytyjskiego dla polskich eksporterów towarów oraz oferentów usług. Trzeba zaznaczyć raz jeszcze dodatnie saldo Polski w wymianie towarów i usług z Wielką Brytanią. Mniejsze znaczenie ma import z Wielkiej Brytanii. Zatem w trakcie negocjacji na temat przyszłych stosunków handlowych Wielkiej Brytanii z Unią Europejską istotne będzie to, jak zmieni się dostęp do rynku brytyjskiego po faktycznym wyjściu Wielkiej Brytanii z UE. Dla polskich eksporterów korzystne byłoby utrzymanie istniejącej swobody przepływu towarów i usług. Trudno jednak już dziś jednoznacznie stwierdzić, czy UE będzie skłonna zgodzić się na takie rozwiązanie. Ewentualne pojawienie się ograniczeń w handlu negatywnie wpłynęłoby na aktywność polskich eksporterów na rynku brytyjskim, mogłoby bowiem znacząco ograniczyć popyt na polskie towary i usługi.

2. Wielka Brytania jako inwestor zagraniczny na polskim rynku

Polska gospodarka charakteryzuje się relatywnie niskim poziomem akumulacji wewnętrznej. Jej rozwój zależy zatem w dużym stopniu od napływu kapitału zagranicznego. Od początku lat 90. XX w. obserwuje się wzrost transferu kapitału w formie zagranicznych inwestycji bezpośrednich (ZIB) do Polski. Wolność przepływu kapitału to jedna z podstawowych zasad funkcjonowania UE [Rumiński, 2000]. Akcesja Polski do Unii Europejskiej pozytywnie wpłynęła na atrakcyjność inwestycyjną Polski; poprawiło się jej postrzeganie jako kraju lokaty kapitału zarówno przez inwestorów z innych krajów UE, jak i spoza tego ugrupowania. Ponownie można także stwierdzić, że przystąpienie do struktur UE spowodowało zwiększenie skali napływu kapitału w formie ZIB do Polski.

Tabela 5. Transfer kapitału w formie ZIB do Polski (mln PLN)

Rok	Napływ kapitału z tytułu ZIB do Polski ogółem	Napływ kapitału z tytułu ZIB do Polski z Wielkiej Brytanii	Zobowiązania z tytułu ZIB w Polsce (mln PLN)	Zobowiązania z tytułu ZIB z Wielkiej Brytanii w Polsce (mln PLN)
2005	32249,5	1696,7	295960	10159
2010	41835,6	1215,4	639104	24634
2011	61104,0	1949,1	694105	26646
2012	19734,9	3529,7	728749	30829
2013	8641,2	14858,2	698827	29681
2014*	37642,2	-2836,0	731727	25034

* Dane wstępne.

Źródło: GUS [2011b, 2012b, 2013b, 2014c, 2015b].

W tabeli 5 pokazano napływ kapitału z tytułu ZIB do Polski oraz zobowiązania z tytułu ZIB w Polsce w latach 2005-2014 (ogółem oraz z Wielkiej Brytanii). W 2005 r. do Polski napłynął kapitał w formie ZIB o wartości ponad 32 mld PLN, z czego 5,3% stanowił kapitał brytyjski (1,7 mld PLN). Wartość napływu kapitału w formie ZIB do Polski w 2014 r. jest oceniana na ok. 37,6 mld PLN, przy czym jest to jedyny rok, w którym nastąpił odpływ kapitału z tytułu brytyjskich ZIB na kwotę 2,8 mld PLN. Z kolei najwyższy poziom ZIB z Wielkiej Brytanii nastąpił w 2013 r., kiedy to Brytyjczycy zainwestowali w Polsce kapitał o wartości ponad 14,8 mld PLN. Wartość zobowiązań z tytułu ZIB z Wielkiej Brytanii w Polsce zwiększyła się z 10 mld PLN w 2005 r. do ok. 30 mld PLN w latach 2012-2013, z kolei w 2014 r. nastąpił spadek do 25 mld PLN. Zobowiązania z tytułu ZIB z Wielkiej Brytanii nie przekraczały 4,25% wszystkich zobowiązań z tytułu ZIB w Polsce.

3. Emigracja z Polski do Wielkiej Brytanii po 1 maja 2004 r.

Ważnym elementem integracji europejskiej jest swoboda przepływu osób, na którą składa się swobodny przepływ pracowników oraz swoboda prowadzenia działalności gospodarczej. Już w maju 2004 r. wraz z wejściem do UE Polska została objęta swobodą prowadzenia działalności gospodarczej. W odniesieniu do swobody przepływu pracowników z Polski wprowadzony był okres przejściowy. Jego maksymalna długość to siedem lat i z takiego rozwiązania skorzystały dwa państwa UE-15, a mianowicie Niemcy oraz Austria. Z kolei Wielka Brytania, Szwecja i Irlandia zdecydowały się na otwarcie swoich rynków pracy dla Polaków już w 2004 r. [European Commission, 2011]. Włączenie Polski do UE spowodowało znaczący wzrost ruchów migracyjnych z Polski do pozostałych krajów tego ugrupowania. Jak wynika z danych GUS, w 2004 r. na emigracji czasowej przebywało ok. 1 mln Polaków, w tym 750 tys. w krajach UE. Liczba emigrantów z Polski zwiększyła się do 2 mln 270 tys. w 2007 r., w tym 1 mln 869 tys. w krajach UE. W kolejnych latach globalny kryzys finansowy i pogorszenie sytuacji gospodarczej, w tym także sytuacji na rynku pracy w części krajów UE, spowodowały spadek liczby osób czasowo emigrujących z Polski do ok. 2 mln (w latach 2010-2011) – w tym liczba polskich emigrantów z Polski w krajach UE spadła do 1 mln 600 tys. W następnych latach nastąpił jednak dalszy wzrost liczby czasowych emigrantów z Polski; w 2015 r. poza granicami Polski przebywało ok. 2 mln 400 tys. czasowych emigrantów z Polski, w tym w krajach UE prawie 2 mln osób. Krajem najczęściej wybieranym przez osoby czasowo wyjeżdżające z Polski jest Wielka Brytania. W 2004 r.

w Wielkiej Brytanii przebywało 150 tys. Polaków; ich liczba szybko rosła aż do poziomu 690 tys. osób w 2007 r. W następnych kilku latach emigracja z Polski do Wielkiej Brytanii nieco spadła, by w 2015 r. ponownie wyraźnie wzrosnąć aż do 720 tys. osób. (tabela 6).

Negatywny wynik referendum z 23 czerwca 2016 r. spowodował wzrost niepokoju wśród Polaków przebywających w Wielkiej Brytanii. Znaczna część tych osób jest aktywna zawodowo, współtworzy PKB Wielkiej Brytanii, częściowo wypełnia lukę podażową na brytyjskim rynku pracy poprzez podejmowanie pracy w zawodach i na stanowiskach, które niechętnie są przyjmowane przez rodowitych obywateli Wielkiej Brytanii. Powstaje pytanie o prawa tych osób po faktycznym wystąpieniu Wielkiej Brytanii z UE. Trudno obecnie o jednoznaczną odpowiedź. Ponownie wiele będzie zależało od umowy wynegocjowanej w tym obszarze między UE i Wielką Brytanią.

Tabela 6. Emigracja czasowa z Polski w latach 2004-2014

Rok	Emigracja czasowa ogółem	Emigracja do krajów UE	Emigracja do Wielkiej Brytanii
2004	1 000 000	750 000	150 000
2005	1 450 000	1 170 000	340 000
2006	1 950 000	1 550 000	580 000
2007	2 270 000	1 860 000	690 000
2008	2 210 000	1 820 000	650 000
2009	2 100 000	1 690 000	595 000
2010	2 000 000	1 607 000	580 000
2011	2 060 000	1 670 000	625 000
2012	2 130 000	1 720 000	637 000
2013	2 196 000	1 789 000	642 000
2014	2 320 000	1 901 000	685 000
2015	2 397 000	1 983 000	720 000

Źródło: [www 3; www 4; GUS, 2014a; www 10].

4. Brexit i co dalej? Możliwe scenariusze wyjścia Wielkiej Brytanii z Unii Europejskiej

Możliwość wystąpienia z Unii Europejskiej została zapisana w Traktacie Lizbońskim. Artykuł 50 Traktatu o Unii Europejskiej stanowi, że „Każde Państwo Członkowskie może, zgodnie ze swoimi wymogami konstytucyjnymi, podjąć decyzję o wystąpieniu z Unii” [TUE]. Korzystając z tego zapisu, władze Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Północnej Irlandii zdecydowały o rozpisaniu referendum, w którym społeczeństwo miało możliwość opowiedzenia się za pozostaniem

w strukturach UE bądź też za wystąpieniem z tego ugrupowania. Referendum odbyło się 23 czerwca 2016 r. Mimo że większość wcześniejszych sondaży wskazywała na niewielką przewagę euroentuzjastów, referendum zakończyło się zwycięstwem eurosceptyków: 51,9% uzyskali zwolennicy Brexitu, a 48,1% zwolennicy pozostania Zjednoczonego Królestwa w Unii Europejskiej [www 6].

Trzeba w tym miejscu wyraźnie podkreślić, że referendum stanowi dopiero pierwszy krok. Formalnie procedura wyjścia z UE rozpoczyna się w chwili, gdy Państwo Członkowskie, które podjęło decyzję o wystąpieniu, notyfikuje swój zamiar Radzie Europejskiej. Kolejnym etapem są negocjacje na temat warunków wyjścia oraz zasad kształtowania współpracy z UE po wystąpieniu. Po zakończeniu negocjacji zawarta zostaje umowa, w której określone są warunki wystąpienia danego kraju oraz ramy jego przyszłych stosunków z UE. Faktyczna dezintegracja następuje po zakończeniu negocjacji, a jeżeli proces ten się przedłuża, po upływie dwóch lat od momentu notyfikacji zamiaru wystąpienia z UE [TUE]. Zjednoczone Królestwo notyfikowało swój zamiar Radzie Europejskiej w dniu 29 marca 2017 r. Wcześniej zarówno High Court, jak i Supreme Court uznały konieczność wypowiedzenia się brytyjskiego Parlamentu w sprawie Brexitu. W lutym 2017 r. obie izby Parlamentu przyjęły projekt legislacji pozwalającej premier T. May na uruchomienie artykułu 50. Traktatu z Lizbony. Zatem UE-28 przekształci się w UE-27 nie później niż w końcu marca 2019 r. [Foster, 2017].

Wymienia się kilka możliwych scenariuszy współpracy Wielkiej Brytanii z UE po jej wystąpieniu z tego ugrupowania [Borońska-Hryniewiecka i Płóciennik, 2016]:

- model norweski;
- model szwajcarski;
- model turecki;
- model kanadyjski;
- utworzenie strefy wolnego handlu w relacjach Wielka Brytania-Unia Europejska;
- powiązania oparte wyłącznie na członkostwie w WTO;
- stworzenie nowego rozwiązania, odmiennego od dotychczas stosowanych przez UE w jej relacjach z krajami trzecimi.

Podstawą współpracy Norwegii z UE jest umowa o Europejskim Obszarze Gospodarczym (EOG). Członkostwo Norwegii oznacza akceptację czterech swobód obowiązujących w UE, tj. swobody przepływu towarów, usług, kapitału oraz osób. Norwegia musi także dostosowywać się do unijnych regulacji odnoszących się do ww. swobód, a także do unijnych reguł konkurencji, pomocy publicznej, prawa spółek, ochrony konsumentów, ochrony środowiska, polityki

społecznej. Norwegia nie ma pełnego dostępu do unijnego rynku: pewne ograniczenia dotyczą produktów rolnictwa i rybołówstwa. Relacje UE-Norwegia nie obejmują unii celnej. Norwegia ma prawo do prowadzenia autonomicznej polityki zagranicznej. Norwegia jest członkiem strefy Schengen. Jako członek EOG Norwegia musi dostosowywać swoje regulacje prawne w obszarze Jednolitego Rynku Europejskiego do prawodawstwa UE. Co ważne, Norwegia jest zobligowana do ponoszenia znacznych kontrybucji na rzecz unijnego budżetu. Norwegia nie ma swojej reprezentacji w instytucjach UE [Dhingra, 2016].

Model szwajcarski to rezultat wielu porozumień bilateralnych zawartych między UE i Szwajcarią. Szwajcaria nie uczestniczy w Europejskim Obszarze Gospodarczym, jednak ma częściowy dostęp do Jednolitego Rynku Europejskiego. Wyłączenia dotyczą produktów rolnictwa i rybołówstwa, a także usług biznesowych, w tym usług prawnych, usług z zakresu rewizji finansowej, rachunkowości. Szwajcaria respektowała zasadę swobodnego przepływu osób w kontaktach z UE, ale na skutek rezultatu referendum przeprowadzonego w tym kraju w 2014 r. wycofała się z obowiązujących wcześniej ustaleń i wprowadziła kwoty. Szwajcaria uczestniczyła w unijnych programach edukacyjnych i badawczych (np. ERASMUS), jednak obecnie nie jest nimi objęta (nie uczestniczy m.in. w ERASMUS+ oraz HORYZONT 2020). Szwajcaria jest członkiem strefy Schengen, ale nie tworzy unii celnej z UE i w przeciwieństwie do Norwegii nie musi na bieżąco dostosowywać swoich przepisów do prawodawstwa UE. Szwajcaria nie ma swojej reprezentacji w instytucjach UE. Kontrybucja Szwajcarii na rzecz unijnego budżetu jest znacznie mniejsza niż wpłaty Norwegii [HM Government, 2016].

Turcja funkcjonuje w unii celnej z UE. Unia celna obejmuje towary przemysłowe i przetworzone produkty rolnictwa. Turcja nie jest członkiem strefy Schengen. Nie ma również reprezentacji w unijnych instytucjach. Współpraca Turcji z UE obejmuje pewne elementy polityki zagranicznej i bezpieczeństwa. Na początku 2016 r. Turcja zawarła z UE porozumienie, na którego mocy zobowiązała się do wsparcia UE w działaniach na rzecz ograniczenia kryzysu migracyjnego/uchodźczego. W zamian za to miały być zdyktowane negocjacje akcesyjne między Turcją i UE, które są prowadzone od października 2005 r., jednak sytuacja polityczna w Turcji zmusiła UE do podjęcia działań zmierzających do spowolnienia procesu negocjacyjnego [HM Government, 2016].

Model kanadyjski można określić jako rozszerzoną strefę wolnego handlu. Podstawą współpracy Kanady z Unią Europejską ma być tzw. Umowa CETA (Comprehensive Economic and Trade Agreement). Umowa CETA obejmuje korzyści w dostępie do rynku towarów i usług, a także w odniesieniu do inwe-

stycji i zamówień publicznych oraz prawa własności intelektualnej, przepisów sanitarnych i fitosanitarnych, rozwoju zrównoważonego. Umowa CETA przewiduje współpracę regulacyjną, ułatwienia w handlu na zasadzie wzajemności, w tym likwidację technicznych barier w handlu. Jednak nie obejmuje swobody przepływu osób oraz inwestycji w sektorze bankowym. Umowa CETA nie przewiduje uczestnictwa Kanady w instytucjach UE. Została ona podpisana w październiku 2016 r. mimo początkowego sprzeciwu ze strony belgijskiego regionu Walonia. Wymagana jest jej ratyfikacja przez wszystkie Państwa Członkowskie UE [Council of the European Union, 2016].

Zaadoptowanie modelu norweskiego, szwajcarskiego, tureckiego, czy kanadyjskiego w 100% wydaje się mało prawdopodobne. Zdecydowanie bardziej możliwy scenariusz to wypracowanie zupełnie nowego jakościowo rozwiązania w trakcie negocjacji między UE i Zjednoczonym Królestwem. Możliwe opcje obejmują z jednej strony bardzo głębokie powiązania, czyli model norweski plus, a z drugiej wyraźne osłabienie relacji UE-ZK, czyli porzucenie na członkostwie w WTO jako podstawie współpracy. Zarówno Zjednoczone Królestwo, jak i Unia Europejska będą się starały zbalansować korzyści i wady nowej podstawy współpracy. Nowa forma współpracy UE ze ZK jest nieznana i niepewna. Czy możliwy będzie tzw. „miękki” Brexit, „elastyczny” Brexit (*soft Brexit*, *flexible Brexit*). Czy też należy się spodziewać „twardego” Brexitu (*hard Brexit*)? Czy premier T. May zdecyduje się na priorytetowe potraktowanie kontroli napływu imigrantów oraz znaczną redukcję kontrybucji na rzecz unijnego budżetu kosztem ograniczeń w dostępie do Jednolitego Rynku Europejskiego?

T. May podkreśliła, że będzie skłaniała się raczej do wypracowania zupełnie nowej jakościowo umowy z UE, niż do wykorzystania istniejących modeli relacji państw zewnętrznych z UE.

Radykalne rozluźnienie relacji Wielkiej Brytanii z UE i jej zamknięcie się dla imigrantów z Unii oraz odrzucenie jurysdykcji unijnych sądów określa się jako „twardy Brexit”. Z kolei zachowanie większości przywilejów, jakie wynikały z członkostwa w UE, bez ponoszenia kosztów to tzw. „miękki Brexit”. Coraz częściej mówi się o tym, że UE jest skłonna prowadzić zdecydowane negocjacje, w których priorytetowo ma być traktowana ochrona interesów UE jako całości i każdego z jej 27 państw członkowskich. Wskazywane są bowiem niebezpieczeństwa, jakie mogłyby wyniknąć z nadmiernie kompromisowego potraktowania Wielkiej Brytanii, np. zachęciłoby to inne Państwa Członkowskie UE do podążania ścieżką brytyjską i wywołało swoisty efekt domina [www 1; www 9; www 11].

Podsumowanie

Wielka Brytania to ważny partner gospodarczy Polski. Po akcesji Polski do UE dynamicznie rosły polsko-brytyjskie obroty towarowe oraz usługowe. Co ważne, Polska osiągała nadwyżkę zarówno w handlu towarowym, jak i w wymianie usług z Wielką Brytanią. Wielka Brytania to także istotny inwestor zagraniczny na polskim rynku. Z otwarcia brytyjskiego rynku pracy dla Polaków w maju 2004 r. skorzystało kilkaset tysięcy Polaków. Brexit już obecnie powoduje szereg negatywnych skutków w relacjach polsko-brytyjskich. Niepewna jest przyszłość powiązań gospodarczych obu krajów. Dużo będzie zależało od kształtu umowy wynegocjowanej między Unią Europejską i Wielką Brytanią.

Powstaje zatem pytanie, który wariant Brexitu byłby najbardziej korzystny dla Polski? Przeprowadzona analiza powiązań gospodarczych między Polską i Wielką Brytanią pozwala stwierdzić, że:

- z punktu widzenia polskich eksporterów towarów i usług korzystne byłoby utrzymanie swobodnego dostępu do rynku brytyjskiego;
- biorąc pod uwagę zapotrzebowanie polskiej gospodarki na kapitał, dobrze byłoby utrzymać korzystne warunki dla transferu kapitału;
- bardzo istotne będą ustalenia odnoszące się do swobody przepływu osób, i to zarówno w kontekście praw Polaków już przebywających na Wyspach Brytyjskich, jak i osób planujących emigrację.

Niestety realizacja scenariusza miękkiego Brexitu wydaje się mało prawdopodobna. Brexit może więc wpłynąć ograniczająco na działalność polskich eksporterów, którzy będą musieli szukać alternatywnych rynków zbytu. Brexit może również spowodować reemigrację części Polaków aktualnie przebywających na Wyspach Brytyjskich.

Bez względu na to, jak potoczą się negocjacje w sprawie wyjścia Wielkiej Brytanii z UE i jaki będzie ich rezultat, już sam wynik referendum z 23 czerwca 2016 r. wywołał serię negatywnych konsekwencji dla Unii Europejskiej, jej poszczególnych Państw Członkowskich oraz Wielkiej Brytanii. Unia Europejska, która nadal nie może otrząsnąć się w pełni z globalnego kryzysu finansowego, zmagająca się z niestabilnością części krajów strefy euro, narażona jest na powtarzające się ataki terrorystyczne, nie potrafi wypracować spójnego i efektywnego rozwiązania kryzysu migracyjnego (uchodźczego), dodatkowo musi sprostać nowemu wyzwaniu w postaci Brexitu, który podważył jej integralność i osłabił jej pozycję na arenie międzynarodowej. Należy nadmienić, że wyjście Wielkiej Brytanii oznaczać będzie także wyraźne osłabienie unijnego budżetu; Wielka Brytania jest bowiem jednym z głównych płatników netto unijnego budżetu. Ten

skutek Brexitu będzie stanowił ważną okoliczność dla Polski, która jest największym beneficjentem netto budżetu UE, a pozyskiwane stąd środki finansowe są istotnym źródłem inwestycji w różnych dziedzinach polskiej gospodarki. Zatem Brexit, oprócz negatywnego wpływu na polsko-brytyjskie relacje handlowe i kapitałowe oraz niepewnego statusu polskich emigrantów przebywających na Wyspach Brytyjskich, może przynieść negatywne skutki w postaci znacznego obniżenia poziomu wsparcia polskiej gospodarki ze środków budżetowych UE (w tym zmniejszenie skali pomocy z funduszy strukturalnych, Funduszu Spójności oraz redukcję środków na realizację Wspólnej Polityki Rolnej). Efekt ten będzie być może częściowo widoczny już w ostatnich latach realizacji aktualnej wieloletniej perspektywy finansowej UE 2014-2020, ale jego negatywny wpływ zostanie z pewnością wzmocniony w kolejnej perspektywie finansowej UE na lata 2021-2027.

Literatura

- Borońska-Hryniewiecka K., Płóciennik S., red. (2016), *Probable EU-UK Relationship after Brexit*, PISM, Warszawa.
- Broniatowski M. (2016), *Wyspy Brytyjskie odcumowały od Europy. W Moskwie strzelają szampany*, <http://www.forbes.pl/brexit-wyniki-referendum-w-wielkiej-brytanii,artykuly,205476,1,1.html> (dostęp: 30.06.2016).
- Borowiec J. (2011), *Ekonomia integracji europejskiej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Wrocław.
- Council of the European Union (2016), *Comprehensive Economic and Trade Agreement between Canada, of the One Part, and the European Union and Its Member States, of the Other Part*, Brussels. September 14th 2016, <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-10973-2016-INIT/en/pdf> (dostęp: 20.12.2016).
- Dhingra S. (2016), *Life After BREXIT: What Are the UK's Options Outside the European Union?* Centre for Economic Performance, London School of Economics and Political Science, London 2016.
- European Commission (2011), *Free Movement: Workers from Eight Member States That Joined EU in 2004 Finally Enjoy Full Rights*, IP/11/506, Brussels, 28 April.
- Foster A. (2017), *EU Referendum 2016 Aftermath: All the Key Dates: When Will Britain Leave the EU?* Express, 29.03.2017, <http://www.express.co.uk/news/politics/644178/EU-referendum-dates-European-Union-Brexit-David-Cameron-Brussels> (dostęp: 10.04.2017).
- Frątczak N. (2016), *#RZECZoBIZNESIE: Brexit: Witold M. Orłowski: Unia Europejska łatwiej zniesie gospodarkę bez Wielkiej Brytanii, niż Wielka Brytania bez Unii*, <http://www.rp.pl/Gospodarka/306279942-RZECZoBIZNESIE-Brexit-Witold-M-Orlowski-Unia-Europejska-latwiej-zniesie-gospodarke-bez-Wielkiej-Brytanii-niz-Wielka-Brytania-bez-Unii.html> (dostęp: 30.06.2016).

- GUS (2008), *Rocznik Statystyczny Handlu Zagranicznego 2008*, GUS, Warszawa.
- GUS (2009), *Rocznik Statystyczny Handlu Zagranicznego 2009*, GUS, Warszawa.
- GUS (2010), *Rocznik Statystyczny Handlu Zagranicznego 2010*, GUS, Warszawa.
- GUS (2011a), *Rocznik Statystyczny Handlu Zagranicznego 2011*, GUS, Warszawa.
- GUS (2011b), *Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2011*, GUS, Warszawa.
- GUS (2012a), *Rocznik Statystyczny Handlu Zagranicznego 2012*, GUS, Warszawa.
- GUS (2012b), *Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2012*, GUS, Warszawa.
- GUS (2013a), *Rocznik Statystyczny Handlu Zagranicznego 2013*, GUS, Warszawa.
- GUS (2013b), *Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2013*, GUS, Warszawa.
- GUS (2014a), *Informacja o rozmiarach i kierunkach czasowej emigracji z Polski w latach 2004-2013*, GUS, Warszawa 2014,
- GUS (2014b), *Rocznik Statystyczny Handlu Zagranicznego 2014*, GUS, Warszawa.
- GUS (2014c), *Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2014*, GUS, Warszawa.
- GUS (2015a), *Rocznik Statystyczny Handlu Zagranicznego 2015*, GUS, Warszawa.
- GUS (2015b), *Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2015*, GUS, Warszawa.
- GUS (2016), *Rocznik Statystyczny Handlu Zagranicznego 2016*, GUS, Warszawa.
- HM Government (2016), *Alternatives to Membership: Possible Models for the United Kingdom Outside the European Union*, HM Government, London.
- Małuszyńska E., red. (2009), *Nowe Państwa Członkowskie Unii Europejskiej. Gospodarka, regiony, lobbying. Doświadczenia pierwszych lat członkostwa*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu, Poznań.
- Małuszyńska E., Gruchman B., red. (2005), *Kompendium wiedzy o Unii Europejskiej*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- McCormick J. (2010), *Zrozumieć Unię Europejską*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Miklaszewski S., Molendowski E., red. (2009), *Gospodarka światowa w warunkach globalizacji i regionalizacji rynków*, Difin, Warszawa.
- Moussis N. (2015), *Access to the European Union. Law, Economics, Policies*, Intersentia, Cambridge-Antwerp-Portland.
- Pelkmans J. (2006), *European Integration. Methods and Economic Analysis 3rd Edition*, Prentice Hall, Harlow-London-New York.
- Rumiński M. (2000), *Wolność kapitału we Wspólnocie Europejskiej*, INFOR, Warszawa.
- TUE, *Traktat o Unii Europejskiej – tekst skonsolidowany uwzględniający zmiany wprowadzone Traktatem z Lizbony*, Dz.U.2004.90.864/30.
- [www 1] *Brexit twardy czy miękki? Jest jeszcze trzecia alternatywa*, <http://www.propertynews.pl/finanse/brexit-twardy-czy-miekki-jest-jeszcze-trzecia-alternatywa,49441.html> (dostęp: 30.10.2016).

- [www 2] *Brexit Vote Reignites the Debate on Britishness in Northern Ireland*, <https://www.theguardian.com/world/2016/oct/19/brexit-reignites-debate-britishness-northern-ireland-unionists> (dostęp: 27.10.2016).
- [www 3] *Emigracja Polaków rośnie z roku na rok. Niepokojące dane GUS!*, <http://www.stefczyk.info/wiadomosci/raporty-stefczyk-info/emigracja-polakow-rosnie-z-roku-na-rok-niepokojace-dane-gus,15021466577> (dostęp: 30.10.2016).
- [www 4] *GUS: 2,13 mln Polaków przebywało na emigracji na koniec 2012*, <http://forsal.pl/artykuly/737548,gus-2-13-mln-polakow-przebywalo-na-emigracji-na-koniec-2012.html> (dostęp: 5.03.2014).
- [www 5] *Huge Rise in Britons Applying for Irish Citizenship After Brexit Vote*, <https://www.theguardian.com/world/2016/oct/13/huge-rise-in-britons-applying-for-irish-citizenship-after-brexit-vote> (dostęp: 27.10.2016).
- [www 6] http://www.bbc.com/news/politics/eu_referendum/results (dostęp: 24.06.2016).
- [www 7] *Ireland to Set Up 'Rainy Day Fund' as Buffer Against Brexit Shock*, <https://www.theguardian.com/world/2016/oct/12/ireland-to-set-up-rainy-day-fund-as-buffer-against-brexit-shock> (dostęp: 25.10.2016).
- [www 8] McBride E., *Brexit Has Disfigured the Tolerant Britain I've Known*, <https://www.theguardian.com/commentisfree/2016/oct/19/brexit-tolerant-britain-known-northern-ireland-peace> (dostęp: 25.10.2016).
- [www 9] O'Toole F., *A Soft, Flexible Brexit Could Be Possible – With Ireland's Help*, <https://www.theguardian.com/commentisfree/2016/oct/21/brexit-ireland-dublin-britain> (dostęp: 25.10.2016).
- [www 10] PAP, *Polacy częściej migrowali za pracą. Najwięcej rodaków wyjechało do Niemiec i Wielkiej Brytanii*, <http://businessinsider.com.pl/wiadomosci/gus-liczba-polskich-emigrantow-w-2015-r/bqvnn5q> (dostęp: 30.10.2016).
- [www 11] *The Economist Explains: What Is the Difference Between a "Hard" and "Soft" Brexit?* <http://www.economist.com/blogs/economistexplains/2016/10/economist-explains-3> (dostęp: 10.10.2016).
- [www 12] *Wystąpienie Wielkiej Brytanii z UE może wywołać falę wystąpień innych państw*, wGospodarce.pl, 5 kwietnia 2016, <https://wgospodarce.pl/informacje/24362-wystapienie-wielkiej-brytanii-z-ue-moze-wywolac-fale-wystapien-innych-panstw> (dostęp: 30.06.2016).

ECONOMIC RELATIONS BETWEEN POLAND AND GREAT BRITAIN IN THE CONTEXT OF BREXIT

Summary: Great Britain is one of Poland's most important economic partners. Poland's accession to the European Union created favourable conditions for Polish-British trade. It resulted in intensification of both trade in goods and services between Poland and Great Britain. In addition to that increased capital flow in the form of FDI from Great Britain to Poland was observed. Migration of Polish citizens to Great Britain constituted another important effect of Poland's integration with the EU. The decision of British

society to leave the EU taken in referendum in June 2016 necessitates research regarding economic relations between and Poland – current state of affairs and threats for future development in the context of Brexit. Possible scenarios for Great Britain's exit from the EU have been described together with their implications for Poland.

Keywords: Poland, Great Britain, economic cooperation, Brexit.